

Intervju med Olavi Junttila

12. januar 2010

Du kom tidlig til Universitetet i Tromsø (UiT)?

Ja, jeg ble jo ansatt fra 1. januar 1973, og vi flyttet til Tromsø rett før påske samme år. Da kom vi hit fra Landbrukshøgskolen på Ås.

Litt mer om din bakgrunn

Jeg hadde vært stipendiat på Norges landbrukshøgskole (NLH), der jeg også hadde vært student. Det var Landbrukshøgskolen som gjorde at jeg i det hele tatt kom til Norge. Jeg ble nemlig allerede i skoletida interessert i hagebruk, takket være en inspirerende biologilærer. Og den gangen var hagebruksundervisning på universitetsnivå ikke kommet i gang i Finland. Som en nødløsning var det etablert et samarbeid med Norge og NLH som gikk ut på at man hadde utarbeidet en egen studieplan for finske hagebruksstudenter som kunne begynne i Finland, og så ta de to siste år på NLH. Jeg var en av dem som kom til Ås på den måten. Det var i 1965. Nå har Finland lenge hatt professorat i hagebruk og tilbyr fullverdige hagebruksstudier i Helsingfors.

At jeg kom til Tromsø fra Ås var mye på grunn av professor Ola Heide. Han hadde både studert på Ås og hatt stilling der. Men de to siste årene før han kom til Tromsø, hadde han vært lønnet av NORAD i Uganda. På vei derfra til Tromsø stoppet han på Ås og spurte om ikke jeg kunne søke mellomstillingen i plantefysiologi som ville bli utlyst i Tromsø. I og med at min stipendiatperiode gikk ut akkurat da, var valget enkelt. Jeg søkte og ble tilsatt i stillingen i plantefysiologi.

I Tromsø var du med å bygge opp et nytt studium?

Biologi fikk på en måte en litt flygende start i og med at det kom folk hit som hadde svært god kompetanse og som etablerte studietilbud på et tidlig stadium. Dermed fikk vi også god studentsøking. I tillegg til på UiT hadde man biologimiljø både på museet og marinbiologisk stasjon. Også på Holt var det tilsatte med biologisk bakgrunn.

Du merket fordeler av at det var biologfaglige miljø i Tromsø før Universitetet kom?

<http://doi.org/10.7557/15.4366>

Ja, jeg tror at det var en stor fordel, særlig for mitt fagområde. Professor Georg Hygen var formann i fagutvalget for biologi. Han var plante-fysiolog, slik at det i de opprinnelige planene var lagt ganske stor vekt på plantefysiologi. Det ble argumentert for at dette kunne forankres i tett samarbeid med virksomheten på Holt forsøksgård. Man hadde tanker om at det skulle etableres et plantemiljø som hadde anvendt forskerkompetanse og som dessuten skulle kunne utvikle det basale plantebiologifaget.

Hva med forholdet mellom biologi og geologi?

I disse opprinnelige planene var rollen for geologi – instituttet het jo Institutt for biologi og geologi (IBG) – å være et støttefag for biologi for å ta hensyn til jordsmonn og den siden. Men det fungerte ikke slik. Allerede fra første dag gikk geologi egentlig sine egne veier. Så det gikk ikke som fagutvalget i biologi hadde tenkt seg. Det er mulig at det særlig var Georg Hygen som ønsket at biologi og geologi skulle danne en enhet. Jordbunn har med geologi å gjøre. Det er et viktig tema. Slik henger biologi og geologi sammen. På denne tiden var Georg Hygen professor i plantefysiologi på Ås. Dette bidro til at fagmiljøet på Ås hadde nokså stor innvirkning på utviklinga av biologifaget i Tromsø. Geologi hadde dessuten en meget sterk posisjon på Ås og var et svært populært studium, ikke minst på grunn av dyktige lærere i faget.

I utgangspunktet var NLH en viktig samarbeidspartner i oppbyggingen av biologifaget?

Ja. Både Ola Heide og jeg var jo utdannet på Ås. Der hadde vi også nære personlige kontakter med fagkolleger. Det var naturlig å videreføre disse kontaktene. Jeg har hele tiden her i Tromsø samarbeidet med Ås-miljøene.

Det var utredet å tilby landbruksfaglig utdanning innen arktisk jordbruk.

Landbruksmiljøene i Nord-Norge tok stadig opp som et problem at utdanning på Ås ikke nødvendigvis ga relevant kompetanse med tanke på nordlige betingelser. Det var behov for kandidater som kjente nordnorske forhold bedre. Dette førte til at man først etablerte et samarbeid mellom UiT og landbrukshøgskolen, som åpnet for at studentene kunne begynne studier her, deretter ta noen fag på Ås, og så avslutte i Tromsø. Noen studenter gjennomførte dette, men ordningen ble ikke noen suksess. Den ble etter hvert erstattet med det som ble kalt arktisk naturbruk og landbruk, som skulle være et fullverdig femårig studium ved UiT. På papiret eksisterer vel dette studiet fortsatt. Det var et sterkt ønske å samle den landbruksfaglige kompetansen i Tromsø under ett og

samme tak. Men slik ble det ikke, for stillingene øremerket arktisk naturbruk og landbruk, ble fordelt på ulike faggrupper rundt på campus.

Det var god søkning til biologi de første årene?

Ja. Det hang til dels sammen med at det var så få andre tilbud på Universitetet. Når vi fikk mange studenter vintrene 1972/73 og 73/74, hadde det sikkert også sammenheng med at tilbudene i biologi kom så tidlig i forhold til mange andre fag. På plantefysiologi hadde vi over 20 studenter de første årene. Det har aldri forekommet senere.

Aktive og engasjerte studenter i biologi?

Ja, det var det. Jeg synes vi har hatt svært gode studenter. Og biologi fikk også en *flying start* på den måten at faget svært tidlig rekrutterte hovedfagsstudenter. Dette hang sammen med at Jan Raa, som kom hit samtidig med Ola Heide, tok med seg alle sine hovedfagsstudenter fra Bergen. Dermed fikk han etablert en forskergruppe med det samme, og vi hadde et hovedfagsmiljø nesten fra første dagen. Dette førte igjen til at vi fikk studenter på de kursene i plantefysiologi og mikrobiologi som førte mot hovedfag.

Er de faglige kravene til studentene forandret?

Jeg har ikke noe faktisk grunnlag til å si verken det ene eller andre. Men hvis jeg ser på eksamenskrav i mitt fag, er jeg nok ganske sikker på at det ikke har skjedd vesentlige endringer. Innholdet i faget har derimot forandret seg kraftig. I løpet av de siste 10-15 år har molekylærbiologi kommet veldig sterkt inn. Opprinnelig hadde plantefysiologi i Tromsø hovedvekt på hele planten. Det var helplantefysiologi med mindre vekt på cellenivåfunksjon. Så innholdsmessig har det altså skjedd en veldig stor forandring. Den undervisningen som gis i dag av de nye lærerne, er ganske forskjellig fra den som Ola Heide og jeg ga på 70-tallet. Men når det gjelder studentenes prestasjoner, har jeg altså ikke noe grunnlag for å si at jeg har sett noen forandringer. Også de hovedfagsstudentene vi har hatt i de senere år, har gjort det veldig bra.

Din egen forskning?

Jeg er naturligvis påvirket av at jeg har min studiebakgrunn både innenfor basal biologi og fra landbrukshøgskolen. Så jeg har drevet med en god del direkte anvendt forskning, enten knyttet til hagebruks- eller til jordbruksplanter. Senere har jeg også forsket på skogstrær. De områdene som jeg har forsket mest på, handler om plantenes reaksjoner

på klima og klimafaktorer og om klimafaktorenes påvirkning av plantenes utvikling. Og det var med tanke på den type forskning at UiT fikk klimalaboratoriet på Holt.

Heide og jeg hadde en svært lik forskningsbakgrunn, og han hadde nærmest satt som betingelse for å ta imot stillingen at universitetet skulle få et klimalaboratorium, slik at han kunne fortsette med den type studier. Og disse studiene, som blant annet ser på hvordan lysklima påvirker plantenes vekst, har stått særlig sentralt her i nord med den dramatiske endringa i lysklima fra sommer til vinter.

Jeg har hørt mye om et unikt tverrfaglig miljø på Teoribygget.

Det er klart at metodemessig var det en del sammenfallende interesser, for man brukte jo de samme forskningsverktøy etc. Men så ble IBG samlet i Gjennomgangsbygget (Naturfagbygget), alt i 1974. Da Norges Fiskerihøgskole ble etablert, mistet instituttet alt av marinbiologi.

Hva med dagens struktur?

Det nye fakultetet, Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi, er jo litt av en konstruksjon. Fakultetet består av Institutt for arktisk og marin biologi og så er det Norges fiskerihøgskole og Handelshøgskolen i Tromsø.

Du har deltatt i faglige diskusjoner om genmodifisering, der du har imøtegått andre fagmiljø i Tromsø som har sett større fare med genmodifisering enn deg.

Noe av det som driver forskningen fram, er at man hele tiden stiller kritiske spørsmål til om det som presenteres er riktig og relevant. Det handler om en mer eller mindre kontinuerlig konfrontasjon mellom forskningsresultater og ideer som lanseres.

Hvordan hevder UiT seg nasjonalt og internasjonalt innen forskning på plantefysiologi?

Norsk plantefysiologi har, sammenlignet med andre skandinaviske land, vært ganske usynlig i internasjonal sammenheng. Men i det nasjonale bildet har Tromsø hatt en god posisjon, sammenlignet med Oslo, Ås og Trondheim. Bergen hadde tidlig plantefysiologi, men der har de fokusert på marine alger og algefysiologi. I senere tid har det også vært en ganske positiv utvikling i Norge, og plantefysiologi som forskningsfag er kommet opp på et godt nivå. Vi har i dag flere norske plante-molekylærbiologer som hevder seg godt internasjonalt. Han som har overtatt stillingen etter meg i Tromsø, har et ganske sterkt navn internasjonalt. Hvis han videreutvikler forskningen sin og opprettholder det

samme høye nivået, så er det liten grunn til bekymring på fagets vegne. Det som gir størst grunn til bekymring, er den svake studentrekrutteringa. Dette har i og for seg vært typisk for alle realfag, og biologi har slikt seg klart seg relativt bra.

I Finland ser dette bildet annerledes ut?

Ja, der er biologi et av de vanskeligste fag å komme inn på. Andelen av søkere som er tatt opp, har ligget på mellom 18 og 30%. Så i Finland kommer du ikke inn på biologi uten å gå gjennom en opptaksprøve hvor mesteparten blir silt ut, slik at bare de beste blir tilbudt studieplass.

I Norge har det aldri vært noen begrensninger på opptak. I Tromsø har man ikke klart å fylle opp studieplassene. Jeg har ikke noen forklaring på det. Det er sikkert mange grunner. Men det er en forskjell, som natt og dag.

Du sto bak en ikke helt seriøs forskningsnyhet som vakte stor oppmerksomhet?

Ja, den saken vil nok følge meg så lenge jeg lever. Det hele startet med at det ble lagt fram en rapport om tredød i Tromsø. De som skrev om dette, mente at de hadde vitenskapelig belegg for å kunne koble dette problemet til klimaendring og forurensning. (Dette var på slutten av 1980-tallet.) De hevdet kort og godt at klimaendring og forurensning hadde ført til at trær døde. Plantefysiologisk var dette en fullstendig uholdbar påstand. Det fantes absolutt ingen bevis. Faktisk var det heller ingen bevis for at man hadde noen økt tredød heller. Jeg fikk publisert en fagartikkel der jeg avviste disse teoriene. Men den vakte ingen interesse. Og kommunen (Tromsø) fortsatte med heftig møtevirksomhet for å diskutere tiltak for å motvirke tredøden. Det var under en julefest i Gjennomgangsbygget jeg første gang lanserte min alternative forklaring. Så gjentok jeg den på universitetsstyrets julemiddag. Informasjonsdirektør Are Johnsen ba meg om lov til å publisere den i universitetets informasjonsorgan *Tromsøflaket*, hvor den kom inn etter kort tid.

Min alternative forklaring var at hvis man så på lokaliseringen av tredøden, så forekom den hyppigst i byens sentrum, og særlig i nærheten av Tromsøs 13 nattklubber som holdt åpent til kl. 04.00, og selvsagt også rundt drosjeholdeplassene. Jeg slo fast som et biologisk faktum og en velkjent sak at alle organismer har en døgnrytme med nattfase og dagfase. Så fortsatte jeg med ei fortelling om en folkestamme i Stillehavet som hadde utviklet en spesiell metode for å bli kvitt plagsomme trær. De sto opp tidlig om morgenen, før soloppgang, og så krøp de nær de trærne som de vil bli kvitt. Rett før soloppgang laget de så kolossalt

med lyd, som var så intens og varte så lenge, at det førte til at trærne døde. Med dette som bakgrunn hevdet jeg at den soleklare grunnen til at trærne i Tromsø døde, var støyen fra alle nattklubbgiestene som glade og fornøyde var på jakt etter drosje i firetida. Hele denne saken, som fikk svære oppslag i media også langt utafor Norges grenser, sier ikke så rent lite om hvordan media fungerer og om hvilken type stoff de finner mest interessant. Og man kan definitivt ikke snakke om kritisk journalistikk i dette tilfellet. Det var kun en eneste journalist som ringte til meg og stilte noen relevante spørsmål. Man kan av og til se, i forbindelse med den offentlige debatten om klimaendring, hvor skremmende lett det er å oppnå dramatiske overskrifter om saker som mangler skikkelig faglig underbygning.

Har økt byråkrati gått utover forskninga di?

Jeg kan ikke si at jeg har følt at økt byråkratisering har utgjort noen hindring for forskningsinnsatsen. Hvis man sammenligner situasjonen i 70-årene med dagens, så tror jeg det gikk mer tid til møter da enn nå. For i starten skulle jo alt være så demokratisk. På instituttnivå var det instituttråd, undervisningsutvalg og budsjettutvalg. På institusjonsnivå var det styre, sentralt undervisningsutvalg, teknisk budsjettutvalg. Jeg kan huske at jeg var med og behandle en og samme sak i fire forskjellige organer. Det var slik at nesten alle ansatte satt i valgte verv på instituttet. Og hvis du i tillegg ble valgt på høyere nivå, så ble det svært mange komiteer og utvalg du måtte ta del i. Den typen møtepress er det utvilsomt blitt mindre av. Det er i hvert fall tallmessig langt færre som skal velges i dag. At det har blitt mer byråkrati i form av rapportering, er jo mulig. Men rapporteringskrav har man jo hatt hele tida hvis man har hatt ekstern finansiering.

Du har trukket din del av lasset når det gjelder verv?

Ja, særlig de første årene handlet det om å løpe fra det ene til det andre. Det er klart at noen ganger var det ikke dette det mest inspirerende jeg kunne tenke meg. Men det var på en måte med i den daglige rutinen. Det mest plagsomme med det hele var at du fikk alle dagene splitta opp i småbiter. Du hadde en times møte, to timer pause, så undervisning, så et møte til. Du hadde aldri sammenhengende tid til å konsentrere deg.

Er det noen kolleger du vil trekke frem?

Jeg har allerede nevnt Ola Heide og Jan Raa. Også etter at Ola Heide flytta fra Tromsø, har jeg hatt kontinuerlig samarbeid med han. Det har vært mange spennende mennesker på instituttet hele tiden. Personalet

har vært relativt stabilt. Det har, i motsetning til det som var en gjenganger i avisa tidlig på 70-tallet, nemlig at Universitetet ikke får et stabilt vitenskapelig personale før det blir tilsatt folk nordfra, vist seg at mange av de som kom sørfra, har slått seg ned her på permanent basis. Faktisk var den første som reiste fra biologi, Ola Heide fra Kvæfjord. Han ble professor på Ås i 1976.

Hvor lenge hadde du tenkt å bli i Tromsø da du dro hit?

Nei, det hadde jeg nok ikke gjort meg opp noen mening om. At også kona mi fikk stilling i Tromsø, gjorde at det var lett å flytte hit. Men ingen av oss kommer opprinnelig fra landsdelen. Og i utgangspunktet hadde vi verken kortsiktige eller langsiktige planer. Men vi har begge trivdes svært godt her helt fra vi kom. Vi har aldri seriøst vurdert å søke jobber andre steder. Det skyldes ikke mangel på muligheter.